

Geachte burgemeesters,

Medio maart gaat Nederland naar de stembus voor de gemeenteraadsverkiezingen 2022 en zullen er in iedere gemeente bestuursakkoorden worden geschreven. Met de wethouders cultuur hebben wij afgesproken om met het oog op het proces van coalitievorming handreikingen op het terrein van kunst, cultuur, erfgoed en de creatieve sector te geven. Graag bieden wij u die bij deze aan.

Cultuur is essentieel voor een gezonde en weerbare samenleving. En het is juist de verbeelding en verbinding van cultuur die wij in de corona-pandemie hebben moeten missen. Cultuur levert een waardevolle bijdrage aan belangrijke beleidsdomeinen, zoals sociale cohesie en inclusie, gezondheid en zorg, maar ook aan klimaatadaptatie, energietransitie en ruimtelijke opgaven. Hiervoor is het wel nodig dat de culturele en creatieve sector meer wendbaar en weerbaar wordt. Dit vraagt investeringen en initiatief. Gemeenten vervullen hier een essentiële rol omdat zij de grootste cultuursubsidiënten zijn.

Voor u ligt de handreiking van de culturele en creatieve sector waarmee wij u graag inspireren.

Samenvattend zien wij twee belangrijke prioriteiten:

Maak een herstelplan voor de sector voor de korte termijn én een cultuurplan voor Zeeland voor de lange termijn. Investeer! Investeer in sociale cohesie en inclusie, in vestigingsklimaat, in gezondheid en zorg. Doe dat door cultuur bereikbaar te maken, samenwerking te stimuleren en te professionaliseren. Kortom door te investeren in een gezond kunstklimaat.

Prioriteit 1: maak een herstelplan voor de sector

De culturele basisinfrastructuur heeft een forse klap gekregen. De culturele sector is onevenredig zwaar getroffen als gevolg van de verschillende lockdowns. Daarbij zijn het vooral de zelfstandige cultuurprofessionals die geraakt zijn. Volgens het CBS is er tijdens de coronacrisis sprake van een afname van ruim 73% aan werk voor zzp'ers in creatieve beroepen. Een deel van de zelfstandige cultuurprofessionals, denk aan geluids- en lichttechnici, vormgevers en gastdocenten, heeft elders werk gevonden. Hiermee is de kwaliteit van de sector geschaad.

Culturele organisaties zijn door de bestaande subsidierelatie en steunpakketten enigszins gestut, maar ruimte voor toekomstgerichte investeringen ontbreekt. Wij pleiten daarom ook voor een plan voor een krachtig herstel én transitie van de culturele en creatieve sector post-corona. Voeding voor dit herstelplan kan gevonden worden in de nog resterende corona-steunmiddelen die van het Rijk zijn ontvangen. Ons inziens zouden de volgende aspecten moeten terugkomen in dit herstelplan:

- *Inzet van de Rijks-coronagelden die nog niet zijn ingezet. Daarbij vragen wij aandacht voor instituties en zelfstandige cultuurprofessionals die hier nog geen aanspraak op hebben kunnen maken;*
- *Betrek cultuurprofessionals in uw gemeente in de opdrachtersfeer, zowel binnen de cultuursector als in andere domeinen. Benut hiervoor de contacten die tijdens de 1^e Cultuurdag Zeeland op 4 november 2021 zijn gelegd bij de zogeheten 'speed-dates';*
- *Koester de basisinfrastructuur zodat nieuwe investeringen ook kunnen landen. Veel is de afgelopen jaren stil gevallen en de eerste stap is om weer verbinding te zoeken met het publiek, vrijwilligers en amateur-kunstbeoefenaars. Dit is de humuslaag van waaruit het culturele ecosysteem kan floreren. Regionale plannen waarin gemeenten afspraken maken over de culturele basisinfrastructuur zijn een goede stap, ook om meer samenwerking te stimuleren en zo een verdere versterking van organisaties te bereiken. Om de gemeentelijke herstelplannen kracht bij te zetten, roepen wij de provincie op om middelen beschikbaar te stellen om dergelijke initiatieven aan te jagen.*

Het cultuurherstelplan is een belangrijke basis om toe te werken naar een gezamenlijke cultuurvisie van de Zeeuwse overheden met een langetermijnperspectief voor de sector.

Prioriteit 2: maak een Zeeuwse Cultuurvisie voor de lange termijn

In ons preadvies van juli 2021 hebben wij opgeroepen om een cultuurvisie op te stellen die een lange termijnperspectief voor de sector schetst. Een aantal gemeenten heeft ook de wens geuit om te komen tot nieuw cultuurbeleid in afstemming met de ontwikkelagenda van de provincie. De provincie is dit proces inmiddels gestart met een kwartiermaker cultuurveld die als eerste een bouwsteen rond de basisinfrastructuur oplevert. Wij ondersteunen deze ontwikkelingen zeer en zien een nieuwe bestuursperiode als hét moment om hier gezamenlijk werk van te maken. Wij roepen alle overheden op dit jaar concrete stappen te zetten om te komen tot deze visie. Graag zijn wij bereid om hierover met u van gedachten te wisselen.

Overige handreikingen voor een bestuursakkoord

Een nieuw bestuursakkoord betekent veelal een nieuwe, of gewijzigde koers voor een gemeente. Dit biedt kansen, zeker ook voor de culturele sector. Denkend aan de kwetsbare positie van de culturele sector pleiten wij ervoor om nieuwe initiatieven te omarmen en ‘best-practices’ te bestendigen, zodat investeringen niet teniet worden gedaan. Hiertoe geven wij u op de volgende pagina’s graag enkele suggesties mee. Daarbij hebben wij ook dankbaar gebruik gemaakt van de aandachtspunten die door de Zeeuwse cultuurwethouders zijn ingebracht. Wij zullen ons vooral richten op Zeeuwsbrede of regionale thema’s, maar er zijn ook suggesties voor afzonderlijke gemeenten.

Economie en vestigingsklimaat

Culturele voorzieningen en een creatief klimaat zorgen voor aantrekkelijke steden, en leefbare dorpen. Ze dragen bij aan een sterke lokale economie en zijn van grote waarde voor sectoren als toerisme, horeca en retail. Met het project ‘Creative city boost’ wordt in vijf Zeeuwse steden een toekomstgerichte verbinding gemaakt tussen kunst en cultuur en middenstand. Met unieke evenementen die passen bij de cultuur en historie van deze binnensteden wordt geïnvesteerd in de stedelijke aantrekkelijkheid en versterking van de lokale economie en werkgelegenheid. Voor zowel (potentiële) inwoners als bezoekers is het van belang om Zeeland prominenter op de kaart te zetten als goed bereikbare en creatieve provincie met een goed cultuuraanbod. Uit recent merkenonderzoek blijkt dat hier nog verbetering mogelijk is.

Voorbeelden waarbij cultuur wordt ingezet voor het aantrekkelijk maken van stedelijke ontwikkelingen zijn de plannen in Vlissingen voor een multifunctionele invulling van de ‘Machinefabriek’ die het Scheldekwaartier een ‘hart en ziel’ kan geven. Eenzelfde ambitie zien wij in Terneuzen waar cultuur in de oude binnenstad een prominente plek krijgt en via de Kanaalzone aansluiting wordt gezocht bij Gent. Ook Goes ontwikkelt plannen met partners (Bibliotheek Oosterschelde, Muziekschool Zeeland, Kunstuitleen De Bevelanden, Podium ‘t Beest, theater ‘de Mythe’ en horeca) om meerdere keren per jaar culturele uitingen op het Bleekveld te organiseren (‘de stad als decor’).

Cultuureducatie, talentontwikkeling en aanbod voor jongeren

Kunst en cultuur zijn essentieel voor de ontwikkeling van identiteit, versterken de sociale weerbaarheid en helpen in het ontwikkelen van 21e-eeuwse vaardigheden. Daarmee vergroten ze de kansen op de arbeidsmarkt. De educatieve bijdrage van culturele instellingen loopt via het onderwijs, volwasseneneducatie, de bibliotheken en muziekscholen.

Zorg voor voldoende investeringen in de bibliotheken in de strijd tegen laaggeletterdheid en ‘ontlezing’. Investeer in cultuureducatie op alle scholen (po, vo, mbo en speciaal onderwijs) en een gemeentelijk arrangement met de Cultuurkaart en MBO Card. Op die manier kan ieder kind en jongvolwassene in uw gemeente in aanraking komen met kunst en cultuur. Naast oriëntatie is het van belang dat deze groepen hun talent ook buitenschools kunnen ontwikkelen en een doorlopende leerlijn kunnen volgen, in verbinding met kunstvakopleidingen buiten Zeeland. Een voorbeeld hiervan in het primair onderwijs zijn de projecten ‘Heel Veere speelt’ en ‘Heel het eiland speelt’ in de gemeente Noord-Beveland’, maar ook de samenwerking ‘Brug voor Talent’ van Muziekschool Zeeland en Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU). Hiermee kunnen Zeeuwse jongeren langer thuis blijven wonen en zich op hoog niveau ontwikkelen voor ze doorstromen naar een opleiding buiten Zeeland. Voor muziek is er daarmee een begin gemaakt, maar voor andere kunstdisciplines zijn er nog verschillende lacunes en is het in het algemeen lastig voor jongeren om terug te komen naar Zeeland. Gemeenten kunnen hier het verschil maken omdat zij veelal hoofdfinancier van organisaties en voorzieningen zijn. Het zijn bij uitstek de gemeenten die amateurs, professionals en voorzieningen met elkaar kunnen verbinden.

Behalve opleidingskansen is het essentieel dat wordt geïnvesteerd in een cultuuraanbod dat aantrekkelijk is voor jongvolwassenen van 18 tot en met 30 jaar. Dit draagt bij aan het beeld van Zeeland als prettige plek om te wonen, met werkgelegenheid, een aantrekkelijk opleidingsaanbod en goede voorzieningen.

Sociale cohesie en inclusie

Cultuur verbindt mensen en gemeenschappen en overbrugt leeftijden en verschillen op het terrein van geloof, levensovertuiging en etniciteit. De culturele sector is een aantrekkelijke plek voor vrijwilligerswerk. Nergens in Nederland is er zo'n groot percentage actieve cultuurvrijwilligers als in Zeeland. Steeds vaker dragen cultuur, erfgoed en het creatief ontwerp op actieve wijze bij aan de ontwikkeling van een community. Met community art, met sociale projecten en met maatschappelijk design. Een prachtig voorbeeld is het Pennywafelhuis in Middelburg.

Cultuur mag niet iets zijn voor de 'happy few' die het kunnen betalen. Maak cultuur onderdeel van een integraal sociaal en armoedebeleid en haal financiële drempels weg, zodat ook kinderen en jongeren die in armoede opgroeien naar musea, theater en cursussen kunnen gaan. Cultuur is meer dan alleen het verhaal van de 'hogere' opgeleiden. Veel cultuurbeleving is vervlochten in de samenleving: in streetart, zoals de murals in Goes, maar ook door kermissen, carnaval, koren, orkesten en lokale musea. De gemeenten Kapelle en Borsele hebben zich aangesloten bij de volwassen variant op het Jeugd Cultuur en Sportfonds, waardoor eenzame volwassenen met een kleine portemonnee kunst en cultuur kunnen beoefenen.

Bereikbaarheid van cultuur

De bereikbaarheid van cultuur is in Zeeland per definitie een uitdaging. Zoals ook in andere domeinen hebben de lage bevolkingsaantallen en afstanden grote impact op de bereikbaarheid en betaalbaarheid van culturele activiteiten en voorzieningen. Zeker voor meer landelijke gemeenten, of gemeenten aan de periferie van Zeeland is dit een uitdaging. De Cultuurbus is een middel om cultuur letterlijk bereikbaar te maken, in dit geval voor het onderwijs. Een bredere toepassing is denkbaar. Ook door initiatieven als KunstBezorgd, de Kunsttuitleen en de filmserie 'Ik Ben' is kunst bereikbaarder en zichtbaar geworden. Daarnaast vragen we aandacht voor vergoeding van reiskosten in tijd en transport van de zelfstandige cultuurprofessionals om cultureel aanbod op locatie te presenteren.

Ook kan gedacht worden aan het meer laten rouleren van producties over de provincie en het verder invoeren van digitale of mobiele presentatievormen waarmee Zeeuwse cultuurorganisaties geëxperimenteerd hebben tijdens de corona-pandemie. Zo kan ook het 'grensland' meer verbonden worden met centrale Zeeuwse initiatieven.

Gezondheid en zorg

Gemeenten hebben een groeiend aantal zorgtaken in hun pakket en dit legt een groot financieel beslag op de begroting. Talloze onderzoeken tonen aan dat kunst en cultuur kunnen bijdragen aan de mentale en fysieke gezondheid, zowel curatief als preventief. Het deelnemen aan culturele activiteiten doorbreekt het sociaal isolement. Best-practices op dit terrein zijn de projecten 'Onvergetelijk Zeeland' van het Zeeuws Museum en 'Radio Geluk' van Muziekschool Zeeland. Deze projecten die zich richten op ouderen en dementerenden doen een beroep op wat je nog wél kunt. Bovendien bieden deze programma's gemeenten de mogelijkheid om mensen langer uit het zorgtraject te houden door het inzetten van muziekfitprogramma's.

De Rijksregeling 'combinatiefunctionaris' die voor gemeenten beschikbaar is, is een kans om cultuur, het sociale domein en onderwijs aan elkaar te verbinden en middelen effectief in te zetten. Het verdient aanbeveling om hier meer op in te zetten.

Energietransitie, klimaatadaptatie, bevolkingskrimp, circulaire economie en ruimtelijke opgave

De gevolgen van klimaatverandering en bevolkingskrimp zijn voor Zeeland urgent, en onze provincie is landelijk toonaangevend als het gaat om energietransitie. Kunstenaars en instellingen dragen bij aan bewustwording op deze thema's door de gevolgen op een aansprekende manier zichtbaar te maken en te helpen bij het ontwikkelen van innovatieve oplossingen. Het Watersnoodmuseum te Ouwkerk, maar ook fotograaf Rem van de Bosch brengen krachtig in beeld wat de zeespiegelstijging betekent en hebben landelijke impact. Naast deze voorbeelden draagt de culturele en creatieve sector bij aan de inrichting van de fysieke leefomgeving: denk aan architectuur, landschapsarchitectuur, stedenbouw en industrieel ontwerp. Ontwerpers zijn in staat om het landschap, dorpen en steden boeiender, beter en aangenamer te maken en mee te denken over verduurzaming en herbestemming.

Gebruik deze culturele en creatieve sector voor vernieuwende oplossingen in het fysieke domein. Betrek kunstenaars en creatieven hierin zoals bijvoorbeeld in het grenspark 'Groot-Saefthinge'.

Stimuleer samenwerking en professionalisering.

Zeeland is landelijk gezien een van de kleinere cultuurregio's en veel culturele organisaties draaien op enthousiaste vrijwilligers, waarbij vergrijzing een feit is. De slagkracht om o.a. aan te haken op landelijke financieringsstromen is beperkt. Er is grote noodzaak voor meer samenwerking als het gaat om een toekomstbestendig cultuuraanbod. Dit vraagt meer synergie tussen het amateur en professionele domein, tussen instellingen en zelfstandige cultuurprofessionals en meer samenwerking van partijen binnen en tussen regio's. Dit geldt ook voor de gemeenten en Provincie, die elkaar periodiek ontmoeten in het verband van het Overleg Zeeuwse overheden (OZO).

Het creatieve proces of de inhoud is dan een goed vertrekpunt. Een voorbeeld: Zeeland kent interessante biënnales, festivals en kunstroutes van een hoog niveau, zoals bijvoorbeeld in Zeeuws-Vlaanderen en op Schouwen-Duiveland. Meer afstemming qua programmering, planning en promotie zou een kwalitatieve impuls betekenen over de provincie heen. Als gemeente heeft u hier een belangrijke ondersteunende rol als facilitator en subsidiënt.

Investerings in culturele instellingen en zzp-ers blijven noodzakelijk, temeer deze een multiplier effect hebben. Zo vergemakkelijkt dit het vinden van andere inkomstenbronnen. Een bloeiende cultuurbeoefening op amateurniveau draagt bij aan de leefbaarheid in kernen en dorpen en is daarnaast ook een verdienmodel. Zo creëert het ook mogelijkheden voor cultuurprofessionals om een inkomen te verdienen. Ook kan vanuit deze humuslaag aanwas ontstaan voor de vrijwilligersorganisaties. Wil dit toekomstbestendig zijn dan is het essentieel dat er ook ruimte komt voor nieuwe makers en kunstvormen, voor een nieuwe generatie.

Met name op het terrein van promotie en marketing van cultuur is een centrale Zeeuwse cultuuragenda van groot belang. Dit kan ook bijdragen aan een betere spreiding van aanbod door het jaar heen.

Kunstklimaat

Al eerder is de positie van de zelfstandige cultuurprofessionals benoemd. Tijdens de eerste Cultuurdag Zeeland zijn er zogeheten speed-dates georganiseerd om juist deze groep van veelal autonoom opererende individuen in verbinding te brengen met overheden. Wij vragen met voorrang aandacht voor hen met als aandachtspunten het opdrachtenklimaat, atelierruimte en broedplaatsen. Een aantal zzp-ers is gestart met het aanleggen van een bestand wie voor welke expertise kan worden ingehuurd. Graag wijzen wij u op dit overzicht met de vraag deze te omarmen en er gebruik van te maken.

Internationale zichtbaarheid en relatie met Vlaanderen

Blijf investeren in de internationale zichtbaarheid. Zeeland krijgt steeds meer festivals waar internationale artiesten aan verbonden zijn zoals Concert@sea, Film by the sea en Façade. Als jongste loot geldt het Mostly Modern Festival (MMF), partner van MMF New York welke aan het werk van aanstormende (inter)nationale componisten uitvoering geeft tijdens een nieuw muziekfestival in samenwerking met o.a. de UCR.

Al deze manifestaties en festivals bieden bovendien een podium aan professionele Zeeuwse, nationale en internationale kunstenaars en muzikanten. Hieruit ontstaan bijzondere netwerken die de Zeeuwse cultuurregio krachtig kunnen neerzetten en de zichtbaarheid van Zeeland vergroten.

De aanwijzing van North Sea Port District (NSPD) als concentratiegebied binnen de NOVI biedt ook voor cultuur grote kansen. Deze bestuurlijke entiteit verbindt zes gemeenten aan Vlaamse en Nederlandse zijde. In 2023 vierten wij dat Zeeland 700 jaar bestaat en wordt de Grote Sluis in Terneuzen geopend. Gent wil in 2030 culturele hoofdstad van Europa worden en de samenwerking met Zeeland helpt deze kandidatuur te ondersteunen. De betrokkenheid van het Rijk bij NSPD biedt kansen voor heel (cultureel) Zeeland en wij bepleiten dan ook de reeds ingezette lijn te bestendigen en bestuurlijk een 'profiel' te geven in een jaarlijkse Vlaams-Zeeuwse cultuurtop.

Tot slot,

Wij hopen u met dit advies inspirerende bouwstenen aangereikt te hebben voor uw bestuursakkoord. Wij zijn graag bereid om hierover met u in gesprek te gaan. Met de wethouders cultuur is afgesproken elkaar twee keer per jaar in OZO-verband te ontmoeten. Graag bieden wij in dit verband aan om richting de zomer een werksessie te organiseren over de contouren voor het herstelplan.

Verder willen wij graag van de gelegenheid gebruik maken om u alvast uit te nodigen voor de tweede editie van Cultuurdag Zeeland op donderdag 6 oktober 2022. Wij merken dat de cultuurdag in een behoefte voorziet in het beter en efficiënter delen van informatie in culturele veld en het ook “over de eigen dijken heen kijken”.

Met vriendelijke groet,

Namens de Cultural Board Zeeland,
Geert van Maanen, voorzitter